

نیازهای روانشناختی اساسی و روان‌درستی فاعلی: نقش میانجی امید و چشم‌انداز آینده*
 پریسا کریمی دولتشاه^۱، علی تقوائی نیا^۲، فریبرز نیکدل^۳

Fundamental psychological needs and subjective well-being: the mediating role of hope and future perspective

Parisa Karami Dolatshah¹, Ali Taghvaeinia², Fariborz Nikdel³

چکیده

زمینه: برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی از عوامل تعیین‌کننده اصلی روان‌درستی فاعلی به شمار می‌رود. کشف روابط این متغیرها از اهمیت تربیتی و کاربردی برخوردار است. اما نکته قابل توجه این است که نقش میانجی برخی متغیرها مانند امید و چشم‌انداز آینده در این روابط مشخص نشده است. **هدف:** هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه نیازهای روانشناختی اساسی و روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری نقش امید و چشم‌انداز آینده در دانش‌آموزان بود. **روش:** این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر خرم‌آباد تشکیل می‌دادند که از میان آنها تعداد ۲۴۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های نیازهای روانشناختی اساسی (دسی و ریان، ۲۰۰۰)، امید (اسنایدر و همکاران، ۱۹۹۱)، چشم‌انداز آینده (زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹)، رضایت از زندگی (دینر و همکاران، ۱۹۸۵) و عاطفه مثبت و منفی (واتسون و همکاران، ۱۹۸۸) جمع‌آوری و به روش مدل‌یابی معادلات ساختاری تحلیل شدند. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی و امید رابطه مثبت و معناداری با روان‌درستی فاعلی داشتند. همچنین نیازهای روانشناختی اساسی به طور غیرمستقیم و از طریق امید و چشم‌انداز آینده با روان‌درستی فاعلی رابطه داشتند ($P < 0.001$). اما چشم‌انداز آینده با روان‌درستی فاعلی رابطه معناداری نداشت. **نتیجه‌گیری:** نیازهای روانشناختی اساسی، امید و چشم‌انداز آینده نقش قابل‌ملاحظه‌ای بر روان‌درستی فاعلی دانش‌آموزان دارند.

واژه کلیدها: نیازهای روانشناختی اساسی، امید، چشم‌انداز آینده، روان‌درستی فاعلی

Background: Fundamental psychological needs fulfillment are assumed to be major determinants of subjective well-being. Discovering the relationships of these variables implementation and education importance. But the important point is that mediating role of hope and future prospects in these relationships has not been examined. **Aims:** The purpose of this study was to investigate the relationship between basic psychological needs and subjective well-being with the mediating role of hope and future perspective of students. **Method:** The current research population of Khorram Abad secondary school students is 240 people who were selected by multistage cluster sampling method. In this study, fundamental psychological needs scale for measuring fundamental psychological needs variable, two life satisfaction questionnaires, and positive and negative affective for measuring the variables of subjective well-being, life hope scale for hoping variable and time perspective questionnaire for measuring future perspective. **Results:** The results of structural equation modeling showed that fundamental psychological needs is related both directly with subjective well-being and indirectly predicts subjective well-being through its impact on hope and future prospects ($p < 0.001$). **Conclusions:** The results of this research emphasize the importance of recognizing the role of fundamental psychological needs, hope, and future prospects on students' subjective well-being.

Key Words: Subjective well-being, fundamental psychological needs, hope, future perspective

Corresponding Author: taghvaei.ali2@gmail.com

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول می‌باشد.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

^۱ M.A Student Educational Research, University of Yasouj, Yasouj, Iran.

^۲ استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ Assistant Professor, Department of psychology, University of Yasouj, Yasouj, Iran (Corresponding Author)

^۳ استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

^۳ Assistant Professor, Department of psychology, University of Yasouj, Yasouj, Iran

پذیرش نهایی: ۹۸/۰۹/۲۹

دریافت: ۹۸/۰۸/۰۶

مقدمه

در سال‌های اخیر، گروهی از پژوهشگران حوزه سلامت روانی با الهام از روانشناسی مثبت‌نگر، رویکرد نظری و پژوهشی متفاوتی برای تبیین و مطالعه مفهوم سلامت روانی برگزیده‌اند. آنان سلامت روانی را معادل کارکرد مثبت روانشناختی تلقی و آن را در قالب اصطلاح روان‌درستی^۱ مفهوم سازی کرده‌اند (کینگ، ۲۰۰۸؛ لینلی، مالتبی، وود، آزبورن و هارلینگ، ۲۰۰۹). این گروه نداشتن بیماری را برای احساس سلامت کافی نمی‌دانند، بلکه معتقدند که داشتن احساس رضایت از زندگی، پیشرفت بسنده، تعامل کارآمد و مؤثر با جهان، انرژی و خلق مثبت پیوند و رابطه مطلوب با جمع و اجتماع و پیشرفت مثبت، از مشخصه‌های فرد سالم است (لنت، ۲۰۰۴). روان‌درستی یکی از سازه‌های مطرح شده در حوزه روانشناسی مثبت است که به لحاظ رابطه با دیگر سازه‌ها و همچنین به لحاظ نقشی که در تبیین بسیاری از پیامدهای رفتاری - هیجانی دارد، از اهمیت زیادی برخوردار است. این سازه تحت عنوان‌های مختلفی همچون روان‌درستی فاعلی، روانشناختی، معنوی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است (دینر، اویشی و لوکاس، ۲۰۱۷). روان‌درستی فاعلی به ارزیابی‌های افراد با توجه به ویژگی‌های فردی و تجاربشان از خوب بودن زندگی خویش اشاره دارد. این ارزیابی‌ها شامل ارزیابی شناختی، عاطفی و هیجانی است (دوما، استیورینگ، هاتر و میجرینگ، ۲۰۱۷). به بیان دیگر، روان‌درستی فاعلی به چگونگی ارزیابی فرد از زندگی خود اطلاق می‌گردد که می‌تواند از راه رضایت از زندگی و ارزشیابی‌های مبتنی بر احساس، خلق و هیجان حاصل شود (دینر و همکاران، ۲۰۱۷). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در میان عوامل گوناگون تأثیرگذار بر موقعیت‌های تحصیلی یادگیرندگان، روان‌درستی فاعلی نقش برجسته و مهمی را ایفا می‌نماید. لذا، شناخت و تحلیل مناسب عوامل مرتبط با روان‌درستی دانش‌آموزان و توجه به ارزش‌های فردی و اجتماعی آنها از نقش قابل ملاحظه‌ای برخوردار می‌باشد (گنزالس و همکاران، ۲۰۱۴؛ یو و لی، ۲۰۰۸؛ گنزالس - کاراسکو، کاساس، مالو، وینس و داینزمن، ۲۰۱۷). پژوهشگران معتقدند که روان‌درستی فاعلی، فرد را به سوی موفقیت بیشتر در زندگی، نگاه متفاوت به زندگی و در نهایت سلامت روانی و جسمی بالاتر هدایت می‌کند

(فوی، ۲۰۱۷؛ داوسون، ولزیوتس و هاپکینز، ۲۰۱۴). مرور شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که روان‌درستی فاعلی بالا (رضایت از زندگی، نبود عاطفه منفی و داشتن عاطفه مثبت) سبب سلامت روانی و طول عمر بیشتر می‌شود (دینر و چان، ۲۰۱۱). عاطفه مثبت، عاطفه منفی و رضایت از زندگی سه مؤلفه روان‌درستی فاعلی هستند که به طور متوسطی با هم رابطه دارند و هر کدام از این مؤلفه‌ها اطلاعات منحصر به فردی در باره کیفیت ذهنی از زندگی فرد فراهم می‌کنند (دینر و همکاران، ۲۰۱۷).

مروری بر پژوهش‌های انجام گرفته در حوزه روانشناسی مثبت گرا آشکار می‌سازد که عوامل متعددی بر روان‌درستی فاعلی تأثیر گذارند که از جمله این عوامل نیازهای روانشناختی اساسی^۲ (دسی و ریان، ۲۰۰۰؛ کودین و لیما، ۲۰۱۱؛ دیسماتر و ریدت، ۲۰۱۲؛ ریان و دسی، ۲۰۱۷) می‌باشد. رویکردهای جدید در روانشناسی انگیزش بر این باورند که، ویژگی‌های سرشتی در وجود انسان، او را برای درگیری فعال با محیط اجتماعی و فیزیکی خود آماده می‌کنند (نیمیک و ریان، ۲۰۰۹). یکی از مهمترین این رویکردها، نظریه خودتعیین‌گری^۳ می‌باشد. این نظریه از جمله نظریات جدید شخصیت و انگیزش است که ضمن استفاده از روش‌های تجربی مرسوم، اهمیت منابع درونی رشد یافته انسان را در توسعه شخصیت و خودتنظیمی رفتاری او برجسته می‌سازد (ریان و دسی، ۲۰۱۷). نظریه خودتعیین‌گری، به عواملی می‌پردازد که فرآیندهای مربوط به خودشکوفایی و روان‌درستی را در افراد هدایت می‌کنند و از اهمیت زیادی در تعلیم و تربیت برخوردار است (نیمیک و ریان، ۲۰۰۹). مؤلفه‌های اصلی نظریه خودتعیین‌گری انواع انگیزش بیرونی و درونی و مجموعه‌ای از نیازهای روانشناختی اساسی می‌باشند که زیربنای این نوع انگیزش‌ها هستند (باکر، ۲۰۰۴؛ گانیه و دسی، ۲۰۰۵؛ بارد، دسی و ریان، ۲۰۰۴)؛ به طوری که بی‌انگیزشی نشانگر نبود خودتعیین‌گری و انگیزش درونی نشان دهنده خودتعیین‌گری کامل فرد می‌باشد (ریو، ۲۰۰۹ و کاریرا، ۲۰۱۲). نظریه خودتعیین‌گری بیان می‌کند درونی سازی انواع انگیزش بیرونی که خودتعیین‌گر هستند، بستگی به برآورده شدن سه نیاز روانشناختی اساسی دارد. این سه نیاز، شامل نیاز به ارتباط^۴، شایستگی^۵ و خودمختاری^۵ هستند (روکا و گانیه، ۲۰۰۸).

4. Relatedness

5. Competence

6. Autonomy

1. Well-being

2. Fundamental psychological needs

3. Self determination

نیاز به ارتباط به تمایل فرد به احساس ارتباط و پیوستگی با دیگران، شایستگی به تمایل فرد به احساس مؤثر بودن در دستیابی به نتایج ارزشمند و مفید و خودمختاری به احساسی از اراده و خودتأییدی در یک فعالیت اشاره دارد. براساس نظریه خودتعیین‌گری، این سه نیاز می‌توانند از طریق درگیر شدن فرد و با توجه به تفاوت‌های فردی در انواع وسیعی از رفتارها برآورده شوند. بدون توجه به نحوه برآورده شدن این نیازها، نکته مهم این است که برآورده شدن آنها برای رشد سالم، امیدواری (اوزمان، ۲۰۱۳؛ هوتینمی، ساکسلاتی، وات و جاکولا، ۲۰۱۹)، دستیابی به اهداف بلندمدت (زانگ، هول و استولارسکی؛ ۲۰۱۳؛ میاموتو، ۲۰۱۳)، روان‌درستی فاعلی و سلامت روانی افراد در همه فرهنگ‌ها ضروری است (چیرکو و ریان، ۲۰۰۱؛ سایلر و همکاران، ۲۰۱۴). در صورتی که نیازهای روانشناختی اساسی برآورده شوند احساس اعتماد به نفس و خود ارزشمندی در افراد شکل می‌گیرد، اما در صورت ممانعت و عدم برآورده شدن این نیازها، فرد درکی شکننده، منفی، بیگانه و انتقادآمیز از خود خواهد داشت (چن و جانگ، ۲۰۱۰). در همین راستا، نظریه خودتعیین‌گری تأکید می‌کند که برآورده شدن نیازهای روانشناختی به پیامدهای مثبت از جمله تجربه عواطف مثبت (هان و اویشی، ۲۰۰۶؛ ریو، ۲۰۰۹) و در مقابل کاهش عواطف منفی (پاتریک و همکاران، ۲۰۰۷) می‌گردد. براساس نظریه خودتعیین‌گری، محیط‌های حامی خودمختاری^۱، موجب برآورده شدن این سه نیاز روانشناختی اساسی می‌شوند (ریو، ۲۰۰۹). در مقابل فشار و کنترل، از برآورده شدن آنها جلوگیری می‌کند (گانیه، ریان و بارگمان، ۲۰۰۳). نتایج فرا تحلیلان جی و همکاران (۲۰۱۲)، نشان داد که برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی نقش مهمی بر فهم رفتارهای سالم، روان‌درستی فاعلی و سلامت روانی دارد. همچنین، میلیاوسکایا و کویستر (۲۰۱۱) به این نتیجه رسیدند که برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی نقش قابل ملاحظه‌ای در پیش‌بینی روان‌درستی دارد.

همسو با رویکرد روانشناسی مثبت‌نگر یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر روان‌درستی فاعلی چشم‌انداز زمان آینده است (زیمباردو و بوید، ۲۰۰۸؛ میلفونت، آندرید، بیلو و پزوا، ۲۰۰۸؛ ورل و ملو، ۲۰۰۷؛ زیمباردو، سورد و سورد، ۲۰۱۲؛ سایلر و همکاران، ۲۰۱۴). چشم‌انداز زمان بر اساس نظریه زیمباردو و همکاران (۲۰۱۲)

^۱. Autonomy support

حاکمی از رابطه امید با روان‌درستی فاعلی بود. افراد امیدوار سالم‌تر و شادترند و دستگاه‌های ایمنی آنان کارکرد بهتری دارد (دیویس، ۲۰۰۵). آنان با بهره‌گیری از راهبردهای کنارآمدن مؤثرتر مانند ارزیابی مجدد و مسئله‌گشایی، با تشگرها بهتر کنار می‌آیند و در نتیجه از روان‌درستی فاعلی بالاتری برخوردارند (داویدسون و همکاران، ۲۰۰۷). حسنین و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه خود به بررسی امید، خوش‌بینی، شادی و روان‌درستی فاعلی، در یک گروه از جوانان یافتند که امید می‌تواند روان‌درستی فاعلی را پیش‌بینی کند و امید و روان‌درستی فاعلی در ارتباط با یکدیگر می‌باشند. با توجه به آنچه گفته شد این مطالعه با هدف بررسی رابطه نیازهای روانشناختی اساسی و روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری نقش امید و چشم‌انداز آینده در دانش‌آموزان انجام شد و مسأله اساسی در پژوهش حاضر این است که آیا مدل مفهومی رابطه میان نیازهای روانشناختی اساسی و روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری نقش امید و چشم‌انداز آینده با داده‌های گردآوری شده برازش کافی دارد؟

روش

طرح پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی و روش الگویابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل تمامی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شهر خرم‌آباد در سال ۹۷-۱۳۹۶ بودند. از آنجا که دسترسی به کلیه دانش‌آموزان امکان‌پذیر نبود ۲۴۰ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای و بر مبنای جدول کرجسی و مورگان انتخاب شدند. به این منظور ابتدا از بین دو ناحیه آموزش و پرورش شهر خرم‌آباد، یک ناحیه (ناحیه ۲) انتخاب، و سپس از مجموع مدارس این ناحیه ۵ مدرسه و از هر مدرسه ۲ کلاس به شیوه تصادفی انتخاب شد. از مجموع دانش‌آموزان مدارس انتخابی ۲۶۳ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند. معیارهای ورود به مطالعه شامل جنسیت دختر، اشتغال به تحصیل در سال تحصیلی ۹۷-۹۶، رضایت آگاهانه، و علاقمندی به شرکت در پژوهش بود. وجود بیماری‌های طبی و روان‌پزشکی با تشخیص متخصص از ملاک‌های خروج از مطالعه بودند. از نمونه اصلی انتخاب شده، یعنی ۲۶۳ پرسشنامه، ۲۳ پرسشنامه مخدوش شناسایی شده و حذف گردید. در نهایت ۲۴۰ پرسشنامه در تحلیل‌ها مورد استفاده قرار گرفت. مطالعه با اخذ رضایت آگاهانه از تمام دانش‌آموزان شرکت‌کننده و با رعایت سایر ملاحظات اخلاقی از جمله

(بونیل، اوسین، الکس - لینلی و ایوانچنکو، ۲۰۱۰). در واقع چشم‌انداز آینده نشان‌دهنده برنامه‌ریزی در زندگی و تأمل درباره پیامدهای هر رفتار و نیز عمل به تعهدها است (زیمباردو و بوید، ۲۰۰۸؛ میلفونت و همکاران، ۲۰۰۸). نتایج پژوهش میگن، رامزی، امی و گنتلر (۲۰۱۴) نشان داد که چشم‌انداز آینده با روان‌درستی فاعلی رابطه دارد و بزرگسالان جوانی که چشم‌انداز بهتری نسبت به آینده داشتند از روان‌درستی فاعلی بالاتری برخوردار بودند. دویدی و راستوج (۲۰۱۷) دریافتند که چشم‌انداز آینده نقش مهمی بر امید و رضایت از زندگی افراد دارد. پژوهش آلمند، هیل، قائم‌مقامی و مارتین (۲۰۱۲) نشان داد که چشم‌انداز آینده نقش میانجی در رابطه بین بخشش و روان‌درستی فاعلی ایفا می‌کند.

یکی دیگر از زمینه‌های تعیین‌کننده روان‌درستی فاعلی که در دهه‌های اخیر در حوزه روانشناسی مثبت‌نگر شکل گرفت، امید است که موجب تحولات قابل ملاحظه و پژوهش‌های نافذ و مؤثری در این زمینه گردید. امید اعتقاد به این است که شرایط فعلی می‌تواند اصلاح شود و راهی برای خروج از شرایط دشوار وجود دارد و یا اعتقاد به اینکه روز بهتر یا لحظات خوش‌تر خواهد آمد (راستون، کوپر و میاسکوسکی، ۲۰۱۰؛ به نقل از مدحی و نجفی، ۱۳۹۷). امید نه به عنوان یک هیجان، بلکه به عنوان یک نظام انگیزشی پویا و فعال در افراد عبارت است از ظرفیت ادراک‌شده برای تولید مسیرهایی به سمت هدف‌های مطلوب و انگیزه ادراک‌شده برای حرکت در این مسیرها (اسنایدر، رند و سیگمون، ۲۰۰۲). در این دیدگاه بر فرآیندهای تفکر تأکید شده است که طی آن فرآیند تفکر درباره اهداف، مسیرهای دستیابی به اهداف، و نقش عاملیت فرد، تصویری از امید را ترسیم می‌کند و افکار امیدوارانه، باورهای فرد مبنی بر امکان ترسیم مسیرهای دستیابی به اهداف مطلوب و امکان انتخاب از میان آنها را شکل می‌دهد (اسنایدر و همکاران، ۲۰۰۳). امید به عنوان یک سازه روانشناختی مثبت (بایلی، وینینگ و اسنایدر)، انگیزشی را در دانش‌آموزان به وجود می‌آورد که آنها را برای رسیدن به موفقیت تشویق می‌کند و سبب افزایش روان‌درستی آنها می‌شود. امید بر افکار، هیجانات و دستاوردهای افراد تأثیر می‌گذارد (فان ۲۰۱۳) و بر مبنای آن جهت‌گیری‌های آینده در واقعیت‌های زمان حال شکل می‌گیرد. پژوهش‌هایی که در این زمینه توسط گالیانا، البور، سانچو و توماس (۲۰۱۵)، حسنین، وازید و حسن (۲۰۱۴)، فان (۲۰۱۳)، اسنایدر و همکاران (۲۰۰۳) و اسنایدر و تسوکاسا (۲۰۰۵) انجام شد،

ترتیب ۰/۶۸ و ۰/۷۹ به دست آمد. قابلیت اعتماد گزارش شده توسط دینر و همکاران ۰/۸۹ بود. در این پژوهش قابلیت اعتماد این مقیاس از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به دست آمد.

برنامه عاطفه مثبت و منفی: برنامه عاطفه مثبت و منفی^۱ توسط واتسون و همکاران (۱۹۸۸) تهیه شده و شامل ۲۰ صفت خلقی است. ماده‌های برنامه عاطفه مثبت و منفی هیجان‌ات و احساسات مختلفی را توصیف می‌کنند و هر کدام به یک مقیاس عاطفه مثبت و یا یک مقیاس عاطفه منفی گروه‌بندی می‌شوند. شرکت‌کنندگان تمام ماده‌ها را بر روی یک مقیاس پنج درجه‌ای از نوع لیکرت پاسخ می‌دهند. در این طیف عدد ۱ نشان دهنده «عدم تجربه هیجان» و عدد ۵ بیانگر «تجربه بسیار زیاد هیجان» می‌باشد. برای هر آزمودنی نمره کل عاطفه مثبت از طریق جمع نمره‌های شرکت‌کننده در هر یک از ده صفت توصیفگر هیجان‌ات مثبت و نمره کل عاطفه منفی، از طریق جمع نمره‌های شرکت‌کننده در هر یک از ده صفت توصیفگر هیجان‌ات منفی محاسبه می‌شود. پژوهش بخشی‌پور رودسری و دژکام (۱۳۸۴)، همسو با نتایج مطالعه واتسون و همکاران (۱۹۸۸)، ساختار دو عاملی برنامه عاطفه مثبت و منفی را در بین دانشجویان ایرانی، مورد تأیید قرار داد. واتسون و همکاران (۱۹۸۸) قابلیت اعتماد این آزمون را با استفاده از روش بازآزمایی، با فاصله ۸ هفته، برای خرده مقیاس عاطفه مثبت ۰/۶۸ و برای خرده مقیاس عاطفه منفی ۰/۷۱ گزارش کردند. در پژوهش بخشی‌پور رودسری و دژکام (۱۳۸۴) قابلیت اعتماد این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای عاطفه مثبت ۰/۸۷ و برای عاطفه منفی ۰/۷۱ گزارش شده است.

پرسشنامه امید به زندگی: جهت سنجش میزان امید از پرسشنامه امید به زندگی اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱) استفاده شد. این مقیاس دارای ۱۲ سؤال بوده که با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) با ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ نمره‌گذاری شده و سؤالات ۳، ۷، ۸ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌گردد. نمره بالاتر در این مقیاس نشان دهنده امیدواری بالاتر است. این پرسشنامه دارای دو خرده مقیاس عاملیت امید و مسیریابی امید است. قابلیت اعتماد دو خرده مقیاس عاملیت امید و مسیریابی امید در پژوهش اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱) به ترتیب ۰/۶۶ و ۰/۷۴ به دست آمده است. در این پژوهش قابلیت اعتماد دو خرده مقیاس عاملیت امید و مسیریابی امید

محرمانه ماندن اطلاعات شرکت‌کنندگان و امکان ترک مطالعه اجرا شد.

ابزار

مقیاس برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی: این مقیاس توسط دسی و رایان (۲۰۰۰) ساخته شده است. این مقیاس شامل ۲۱ ماده در طیف پنج درجه‌ای لیکرتی است و سه خرده‌مقیاس نیاز به خودمختاری، ارتباط و شایستگی را اندازه‌گیری می‌کند. هر خرده مقیاس شامل ۷ سؤال است. سؤالات مقیاس به صورت پنج درجه‌ای (اصلاً در مورد من درست نیست، تا حدودی در مورد من درست نیست، به میزان متوسط در مورد من درست نیست، تا حد زیادی در مورد من درست است، بسیار در مورد من درست است) با ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ نمره‌گذاری شده و سؤالات ۳، ۴، ۷، ۸، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۰ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌گردد. دسی و رایان (۲۰۰۰) درستی آزمایی این مقیاس را تأیید کردند و برای قابلیت اعتماد آزمون نیز ضرایب آلفای کرونباخ ۰/۹۲، ۰/۹۲ و ۰/۹۸ را به ترتیب برای خرده‌مقیاس‌های نیاز به خودمختاری، ارتباط و شایستگی به دست آوردند. در این پژوهش نیز قابلیت اعتماد آزمون با استفاده از روش آلفای کرونباخ به ترتیب برای نیاز به خودمختاری، ارتباط و شایستگی برابر با ۰/۹۰، ۰/۸۹ و ۰/۹۱ به دست آمد. برای بررسی درستی آزمایی این مقیاس از روش تحلیل عامل تأییدی استفاده شد که شاخص‌های $GFI = ۹۲$ ، $AGFI = ۹۰$ ، $CFI = ۸۹$ و $RMSEA = ۰/۰۵$ نشانگر برازش این مقیاس است.

مقیاس رضایت از زندگی: این مقیاس توسط دینر، ایمونز، لارسن و گریفین (۱۹۸۵) طراحی گردیده و شامل ۵ سؤال است. در این مقیاس، شرکت‌کنندگان به هر ماده بر روی یک طیف پنج درجه‌ای از نوع لیکرت (از ۱ کاملاً مخالف تا ۵ کاملاً موافق) پاسخ می‌دهند. یافته‌های مطالعات دینر و همکاران (۱۹۸۵) و پاوت، دینر، کالوین و سندویک (۱۹۹۱) از ساختار تک عاملی مقیاس رضایت از زندگی حمایت کرد. در پژوهش تقوایی‌نیا (۱۳۸۸)، ضرایب پایایی مقیاس رضایت از زندگی با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل نمونه ۰/۸۴ و برای دخترها و پسرها به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۰ محاسبه شدند. همچنین، پایایی مقیاس با استفاده از روش تنصیف برای کل مقیاس ۰/۸۱ و برای پسرها و دخترها به

^۱ Positive and negative affect schedule

و ساختار عاملی آن را تأیید کردند. در این پژوهش قابلیت اعتماد این پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمد و ساختار عاملی آن در اجرای تحلیل عاملی تأیید شد.

یافته‌ها

در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Amos داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی نشان داد بیشترین افراد نمونه بین ۲۱ تا ۲۳ سال سن داشتند و بیشترین فراوانی برای افراد مجرد بود. یافته‌های توصیفی مربوط به میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌های شرکت‌کنندگان پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده‌اند. جدول ۲ همبستگی میان متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد

از طریق آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۷ و ۰/۷۲ و قابلیت اعتماد کل پرسشنامه ۰/۷۴ به دست آمد. برای بررسی درستی آزمایی این مقیاس از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و ساختار دو عاملی آن مورد تأیید قرار گرفت.

پرسشنامه چشم‌انداز آینده: جهت سنجش میزان چشم‌انداز آینده از پرسشنامه چشم‌انداز آینده زیباردو و بوید (۱۹۹۹) استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۱۳ سؤال است که بر اساس یک مقیاس پنج درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. زیباردو و بوید (۱۹۹۹) میزان درستی این پرسشنامه را با استفاده از روش تحلیل عاملی مطلوب گزارش کرده‌اند و قابلیت اعتماد آن را از طریق آلفای کرونباخ ۰/۷۷ به دست آوردند. ورن و ملو (۲۰۰۷) نیز قابلیت اعتماد این پرسشنامه را ۰/۷۴ گزارش کردند

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره	چولگی	کشدگی
خودمختاری	۲۳/۱۱	۴/۹۹	۷	۳۵	-۰/۱۸۷	-۰/۱۲۱
شایستگی	۲۰/۰۵	۴/۲۳	۷	۳۰	-۰/۲۳۱	۰/۰۵۶
ارتباط	۲۷/۸۷	۵/۲۶	۹	۴۰	-۰/۳۳۴	-۰/۰۸۹
چشم‌انداز آینده	۴۲/۱۳	۵/۶۹	۲۰	۵۵	-۰/۵۰۸	۰/۶۰۹
رضایت از زندگی	۱۹/۱۱	۸/۴۹	۲	۳۵	-۰/۲۹۱	-۰/۴۲۱
عاطفه مثبت	۳۶/۴۷	۷/۱۸	۱۳	۵۰	-۰/۵۴۳	-۰/۰۴۹
عاطفه منفی	۲۶/۲۴	۷/۵۵	۱۰	۵۰	۰/۳۴۲	-۰/۰۶۸
مسیریابی	۱۳/۶۹	۳/۵۴	۴	۲۰	-۰/۲۹۷	-۰/۰۶۷
اراده	۱۴/۵۴	۳/۴۵	۴	۲۰	-۰/۵۱۱	-۰/۰۷۴

جدول ۲. ماتریس همبستگی میان متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
خودمختاری	۱								
شایستگی	۰/۶۹*	۱							
ارتباط	۰/۷۱*	۰/۴۵*	۱						
چشم‌انداز آینده	۰/۴۴*	۰/۳۳*	۰/۴۲*	۱					
رضایت از زندگی	۰/۴۹*	۰/۳۲*	۰/۲۹*	۰/۲۵*	۱				
عاطفه مثبت	۰/۴۷*	۰/۲۹*	۰/۲۳*	۰/۲۱*	۰/۴۳*	۱			
عاطفه منفی	-۰/۴۲*	-۰/۳۴*	-۰/۳۷*	-۰/۲۶*	-۰/۴۲*	-۰/۲۹*	۱		
مسیریابی	۰/۳۳*	۰/۳۶*	۰/۲۸*	۰/۳۲*	۰/۲۶*	۰/۳۱*	۰/۲۶*	۱	
اراده	۰/۴۲*	۰/۳۷*	۰/۲۵*	۰/۴۴*	۰/۲۹*	۰/۳۹*	۰/۲۶*	۰/۴۶*	۱

مدل‌یابی معادلات ساختاری بررسی شد و مورد تأیید قرار گرفت. در روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، بهنجاری چندمتغیری یکی از مفروضه‌های مهم است که باید مورد توجه قرار گیرد. یکی از ملاک‌های متداول در بررسی مفروضه بهنجاری بودن محاسبه

مندرجات جدول ۲ نشان می‌دهند که همه روابط در سطح $P < 0/01$ معنادار هستند. جهت آزمودن همزمان روابط مفروض در پژوهش حاضر، روش الگویابی معادلات ساختاری (SEM) اعمال گردیده است. پیش از انجام تحلیل‌های اصلی، پیش‌فرض‌های

هستند که نتایج مندرج در جدول ۳ نشان دهنده عدم وجود هم خطی چند گانه می‌باشند. الگویابی معادلات ساختاری: جهت آزمون برازش الگوی پیشنهادی از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل پیشنهادی و اصلاح شده پژوهش را نشان می‌دهد. بر طبق مندرجات جدول ۳، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی مانند شاخص مجذور خی χ^2 ، شاخص مجذور خی بر درجه آزادی، شاخص برازش مقایسه‌ای ΔCFI ، شاخص نیکویی برازش GFI ، شاخص نیکویی برازش انطباقی $AGFI$ ، شاخص برازندگی هنجار شده NFI ، شاخص برازندگی افزایشی IFI ، شاخص توکر لویس TLI و خطای ریشه مجذور میانگین تقریب $RMSEA$ برای برازش مدل استفاده شد. الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر در مجموع متشکل از ۴ متغیر نیازهای روان‌شناختی اساسی، امید، چشم‌انداز آینده و روان‌درستی فاعلی می‌باشد. پیش از بررسی ضرایب ساختاری، برازندگی الگوی اصلی مورد بررسی قرار گرفت. برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی در جدول ۴ نشان داده شده است. با وجود اینکه مقادیر برخی شاخص‌های برازندگی در جدول ۴ نشان دهنده برازش نسبتاً خوب الگوی پیشنهادی با داده‌ها هستند، اما برخی از شاخص‌های برازندگی نشان دادند که الگو نیاز به بهبود دارد. در این راستا، ارتقاء برازندگی الگوی پیشنهادی از طریق حذف یک مسیر غیر معنی‌دار (چشم‌انداز آینده به روان‌درستی فاعلی) انجام و همبسته کردن خطاهای مسیر (امید به چشم‌انداز آینده) صورت گرفت که در نتیجه آن شاخص‌های برازش الگوی اصلاح شده به سطح مطلوبی رسیدند. در جدول ۴ شاخص‌های برازندگی الگوی پیشنهادی و اصلاح شده آورده شده‌اند.

آماره‌های چولگی^۱ و کشیدگی^۲ می‌باشند. کلاین (۲۰۰۵) خاطر نشان می‌سازد که انحراف از این مفروضه با افزایش یا کاهش مقادیر خی دو همراه می‌باشد. به باور کلاین قدر مطلق ضریب چولگی کمتر از ۳ و ضریب کشیدگی کمتر از ۱۰ ملاک بهنجار بودن متغیرها است. در این مطالعه، مقادیر قدر مطلق چولگی و کشیدگی داده‌ها کوچکتر از ۳ و ۱۰ به دست آمد که بیانگر بهنجار بودن متغیرها است. هم خطی چند گانه نیز یکی دیگر از مفروضه‌های مدل‌یابی معادلات ساختاری است که از طریق پارامترهای تحمل^۳ و عامل افزایش واریانس^۴ (VIF) شناسایی می‌شود. در این تحلیل، در هیچ یک از مقادیر تحمل و آماره‌های VIF محاسبه شده برای متغیرهای پژوهش، انحرافی از مفروضه هم خطی چند گانه مشاهده نشد. جدول ۳ مقدار تحمل و عامل افزایش واریانس هم خطی چند گانه را نشان می‌دهد.

مدل	آماره هم خطی	
	تولرانس	VIF
خودمختاری	۰/۴۶	۱/۲۵
شایستگی	۰/۴۹	۱/۳۵
ارتباط	۰/۵۱	۱/۱۲
چشم‌انداز آینده	۰/۴۵	۱/۷۶
رضایت از زندگی	۰/۶۳	۱/۵۲
عاطفه مثبت	۰/۶۵	۱/۳۰
عاطفه منفی	۰/۶۶	۱/۵۷
مسیریابی	۰/۴۳	۱/۸۲
اراده	۰/۵۲	۱/۵۹

به عنوان یک قاعده کلی تولرانس کمتر از ۰/۱ و عامل تورم واریانس بزرگ‌تر از ۱۰ نشان دهنده مشکل ساز بودن هم خطی

شاخص برازندگی الگو	X^2	Df	X^2/df	GFI	AGFI	IFI	CFI	NFI	RMSEA
الگوی پیشنهادی	۳۹/۱۸	۵	۷/۸۳	۰/۹۷	۰/۸۹	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۹۴	۰/۰۹
الگوی اصلاح شده	۶/۰۳	۴	۱/۵۱	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۰۳

7. Goodness of Fit Index (GFI)

8. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)

9. Normed Fit Index

10. Incremental Fit Index

11. Tucker-Lewis

12. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

1. skewness

2. kurtosis

3. tolerance

4. variance inflation factor (VIF)

5. Chi Square

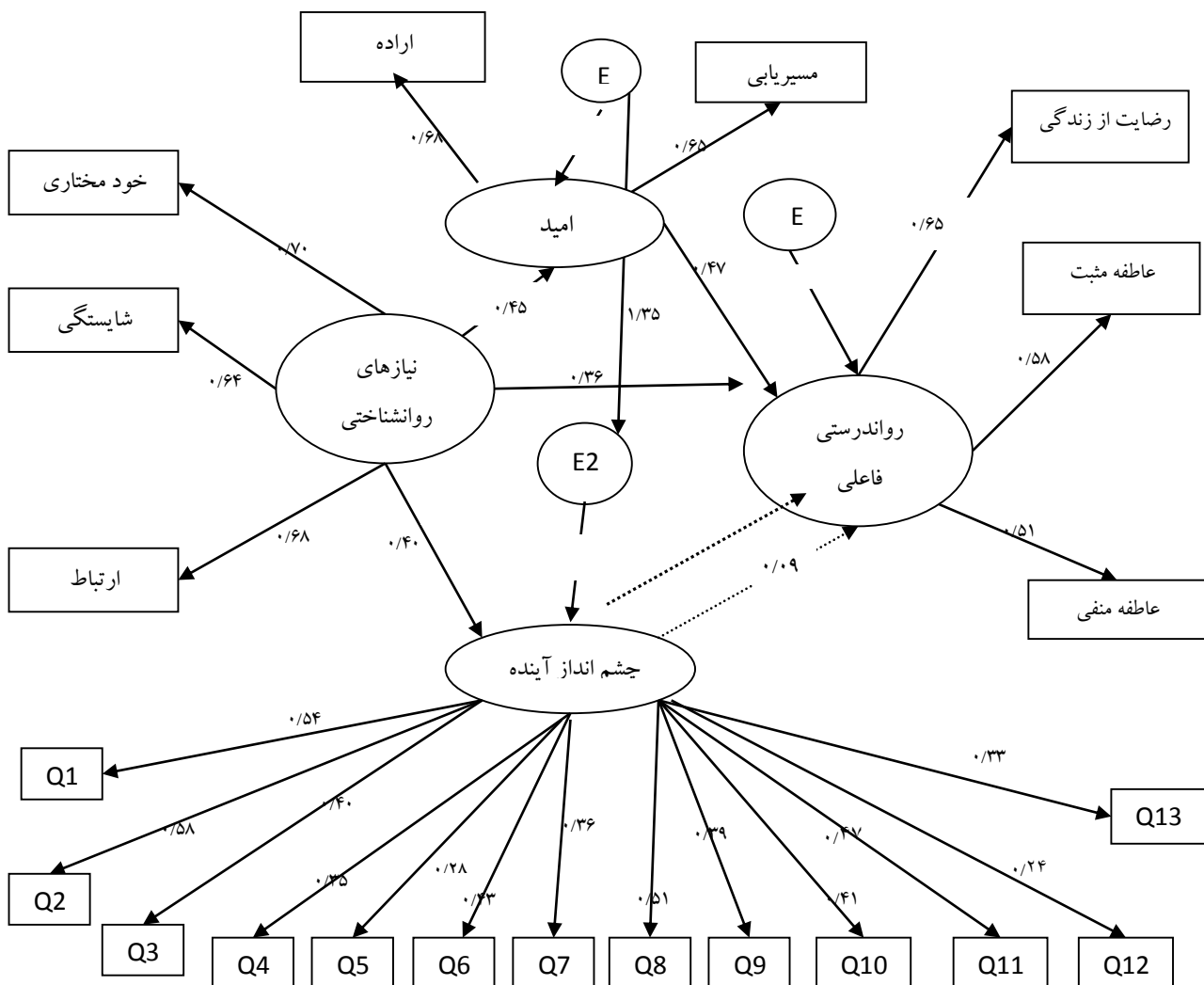
6. Comparative Fit Index (CFI)

و انجام یک تحلیل دیگر بر روی داده‌ها به سطح مطلوب رسید. شکل ۱ الگوی نهایی پژوهش حاضر را به همراه ضرایب مسیرهای آن نشان می‌دهد. جدول ۵ نیز مسیرها و ضرایب استاندارد آنها را در الگوی نهایی براساس خروجی نرم‌افزار AMOS-24 نشان می‌دهد.

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، با وجود این که مقادیر برخی شاخص‌های برازندگی الگوی پیشنهادی از برازش قابل قبولی برخوردار بودند، اما مقادیر برخی شاخص‌ها نشان دادند که الگوی پیشنهادی نیازمند اصلاحاتی می‌باشد. برازندگی الگو (الگوی اصلاح شده)، پس از حذف یک مسیر غیر معنی دار و همبسته کردن خطاها

جدول ۵. ضرایب مسیرهای مستقیم موجود در مدل رابطه نیازهای روانشناختی اساسی و روان‌درستی فاعلی

مسیر	b	β	S.E	C.R	P
نیازهای روانشناختی به امید	۰/۵۶	۰/۴۵	۰/۱۸۲	۴/۵۹	۰/۰۰۰۱
نیازهای روانشناختی به چشم‌انداز آینده	۰/۴۸	۰/۴۰	۰/۲۰۶	۲/۳۷	۰/۰۰۰۱
نیازهای روانشناختی به روان‌درستی فاعلی	۰/۴۴	۰/۳۶	۰/۱۸۷	۲/۲۲	۰/۰۰۰۱
امید به روان‌درستی فاعلی	۰/۴۷	۰/۴۱	۰/۱۶۲	۳/۴۵	۰/۰۰۰۱

شکل ۱. الگوی نهایی پژوهش حاضر به همراه ضرایب استاندارد مسیرها

مسیر چشم‌انداز آینده به روان‌درستی فاعلی ($t = ۰/۴۵۲, P < ۰/۸۵۲$)، $\beta = ۰/۰۹$) معنادار نبود و تأیید نشد.

جدول ۶ نتایج حاصل از بوت استرپ مسیر غیر مستقیم نیازهای روانشناختی به روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری امید و چشم‌انداز آینده را نشان می‌دهد.

جدول ۶. نتایج بوت استرپ برای مسیر نیازهای روانشناختی به روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری امید و چشم‌انداز آینده						
مسیر	داده‌ها	بوت	سوگیری	خطای استاندارد	حد پایین	حد بالا
نیازهای روانشناختی ← امید ← روان‌درستی فاعلی	۰/۳۳۵۷	۰/۳۳۵۳	-۰/۰۰۰۴	۰/۰۴۹۸	-۰/۲۴۸۴	-۰/۴۴۵۸
نیازهای روانشناختی ← چشم‌انداز آینده ← روان‌درستی فاعلی	۰/۱۲۰۴	۰/۱۲۰۷	۰/۰۰۰۳	۰/۰۳۲۵	-۰/۰۵۷۷	-۰/۱۸۷۱

احساس ارتباط و پیوستگی با دیگران، حس مؤثر بودن در دستیابی به نتایج ارزشمند و خودتنظیمی رفتاری در فرد منجر می‌گردد که پیامد آن رضایت‌مندی از زندگی، نشاط ذهنی و برخورد انعطاف‌پذیر با دنیای اطراف است. نتیجه ارتباط با دیگران و در عین حال خودمختاری در تصمیم‌گیری رشد فردی، کنترل درونی و تجربه عواطف مثبت است. بر این اساس برآورده شدن این نیازها رفتارهای مثبت و روان‌درستی فاعلی افراد را افزایش خواهد داد. در تبیین دیگری می‌توان گفت که انتخاب‌های خودمختار دانش‌آموزان و آگاهی آنها از نیازهای ارگانیزمی خود باعث می‌شود موفقیت و رضایت‌مندی را تجربه کنند و هیجانات خود را مدیریت نمایند. ارتباط با دیگران به گرمی در روابط اجتماعی، دوست داشته شدن، ارزشمند بودن و تعامل می‌انجامد و در این روابط دانش‌آموزان عواطف خود را ابراز می‌کنند و از تعامل با هم لذت می‌برند که پیامد آن افزایش روان‌درستی فاعلی است. در واقع طبق نظریه خودتعیین‌گری، خودمختاری، شایستگی و ارتباط سه عنصر کلیدی سلامت روانی و روان‌درستی فاعلی به شمار می‌روند و دانش‌آموزان خودتعیین‌گر با انگیزه درونی و ذاتی، فعالیت بهتر و روان‌درستی فاعلی بالاتری دارد (چیرکو و ریان، ۲۰۰۱).

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش نشان داد که برآورده شدن نیازهای روانشناختی با چشم‌انداز آینده رابطه معنادار و مستقیم داشت؛ این یافته‌ها با نتایج پژوهش، دی بیلد و همکاران (۲۰۱۱)، هاسمن و شل (۲۰۰۸) و ریان و دسی (۲۰۱۷) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که نیازهای روانشناختی اساسی به عنوان خوراک تجربی برای رشد و کارکرد بهینه محسوب می‌شوند (ریان

طبق شکل ۱ و جدول ۵، نتایج حاصل از برآورد مدل نشان داد که ضرایب مسیر نیازهای روانشناختی به امید ($t = ۴/۵۹, P < ۰/۰۰۰۱$)، $\beta = ۰/۴۵$)، نیازهای روانشناختی به چشم‌انداز آینده ($t = ۲/۳۷, P < ۰/۰۰۰۱$)، $\beta = ۰/۴۰$)، نیازهای روانشناختی به روان‌درستی فاعلی ($t = ۲/۲۲, P < ۰/۰۰۰۱$)، $\beta = ۰/۳۶$)، و امید به روان‌درستی فاعلی ($t = ۳/۴۵, P < ۰/۰۰۰۱$)، $\beta = ۰/۴۱$) مثبت و معنادار است. اما ضریب

همان‌طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود فاصله‌های اطمینان برای مسیر (نیازهای روانشناختی به روان‌درستی فاعلی از طریق امید حاکی از قرار نگرفتن صفر در این مسیر غیرمستقیم است. بنابراین مسیر نیازهای روانشناختی اساسی به روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری امید، معنی‌دار شد. سطح اطمینان برای این فاصله ۹۵ و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استرپ ۱۰۰۰ است. فاصله‌های اطمینان برای مسیر (نیازهای روانشناختی اساسی به روان‌درستی فاعلی از طریق چشم‌انداز آینده) نیز حاکی از قرار نگرفتن صفر در این مسیر غیرمستقیم است. به عبارت دیگر در این رابطه غیر مستقیم حد بالا و حد پایین صفر را در بر نمی‌گیرد. بنابراین مسیر نیازهای روانشناختی به روان‌درستی فاعلی از طریق با میانجی‌گری چشم‌انداز آینده، معنی‌دار شد. سطح اطمینان برای این فاصله ۹۵ و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استرپ ۱۰۰۰ است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه نیازهای روانشناختی اساسی و روان‌درستی فاعلی با میانجی‌گری نقش امید و چشم‌انداز آینده در دانش‌آموزان انجام گرفت. نتایج به دست آمده نشان دادند که همه شاخص‌های برازندگی مدل در محدوده پذیرفتنی است. برازش مدل پژوهش در حالی تأیید شد که تنها مسیر مستقیم چشم‌انداز زمانی بر روان‌درستی فاعلی معنادار نبود. همسو با یافته‌های این پژوهش نتایج بسیاری از پژوهش‌ها از جمله (دسی و ریان، ۲۰۰۰؛ دیسماتر و ریدت، ۲۰۱۲، کودین و لیما، ۲۰۱۱) نشان می‌دهد که نیازهای اساسی روانشناختی با روان‌درستی فاعلی رابطه معنادار دارد. در همین راستا روکا و گانیه (۲۰۰۸) معتقدند که برآورده شدن نیازهای اساسی به

گرفته و در پیگیری اهداف آینده از آن استفاده می‌کنند. علاوه بر این، امیدواری باعث افزایش سطح توانمندی‌های رفتاری، خوشتن پذیری، احساس رضایت بیشتر در روابط بین فردی و در نتیجه آن افزایش روان‌درستی فاعلی دانش‌آموزان می‌گردد. در واقع افراد با امیدواری بالا، سالم‌تر و شادتر هستند و دستگاه ایمنی آنها با بهره‌گیری از راهبردهای کنارآمدن مؤثرتر مانند ارزیابی مجدد و مسئله‌گشایی، با تشنگرها بهتر کنار می‌آیند و در نتیجه آن از روان‌درستی فاعلی بالاتری برخوردارند (اسنایدر و همکاران، ۲۰۰۳).

بر اساس یافته‌های پژوهش، چشم‌انداز آینده دارای قدرت پیش‌بینی‌کنندگی معنادار روان‌درستی فاعل نبوده است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش میگان و همکاران (۲۰۱۴)؛ بونیول و همکاران (۲۰۱۴) و زیباردو و همکاران (۲۰۱۲) ناهماهنگ است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که داشتن چشم‌انداز نادرستی از آینده می‌تواند به‌خصوص در دانش‌آموزان مسئله‌آفرین باشد. دیده شده است که برخی دانش‌آموزان به دلیل مشکل در پیش‌بینی آینده، آن را خیلی دور یا نزدیک تجسم می‌کنند. در واقع توانایی فرد در تجسم آینده در زمان حال به ظرفیت برنامه‌ریزی او بستگی دارد (بونوئل و همکاران، ۲۰۱۴). افرادی که در برنامه‌ریزی توانایی پایینی دارند غالباً بد کارکردی اجتماعی - روانشناختی دارند و فاقد انگیزه لازم برای درک هدف‌های آینده هستند. فرد به دنبال چنین برداشتی درباره آینده، آن را به‌طور منفی انتظار خواهد کشید. نتایج پژوهش حاضر نشان داد اثر چشم‌انداز آینده بر روان‌درستی فاعلی غیر معنادار است؛ که در این رابطه چند احتمال می‌تواند وجود داشته باشد: اول شاید جو حاکم بر مدارس و سخت‌گیری بیش از حد نسبت به دانش‌آموزان موجب بی‌انگیزگی آنها شده و به همین دلیل دید مثبتی به آینده نخواهند داشت. دوم اینکه دانش‌آموزان نوجوان در این سن زیر نظر خانواده بوده و خود را تحت فشار می‌بینند که این خود موجب می‌شود نتوانند تصویر مناسبی از آینده خود بسازند. سوم اینکه بافت فرهنگی متفاوت جامعه آماری پژوهش حاضر با جامعه آماری پژوهش‌های قبلی انجام شده، می‌تواند از دلایل رد شدن این فرضیه باشد.

از سوی دیگر نتایج پژوهش مبین این است که نیازهای روانشناختی اساسی به‌طور غیرمستقیم و از طریق امید و چشم‌انداز آینده با روان‌درستی فاعلی رابطه دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های دسی و ریان (۲۰۱۲)، چن و جانگ (۲۰۱۰)، مک‌الرن و جیس

و دسی (۲۰۱۷) و برآورده شدن آنها در تعیین اهداف زندگی در آینده و دستیابی به آنها نقش قابل‌ملاحظه‌ای دارند. در واقع برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی دانش‌آموزان پیش‌بینی‌کننده مهمی برای انگیزش و رفتارهای سازنده آنها در آینده خواهد بود. یافته‌های پژوهش دی‌بیلد و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی با چشم‌انداز آینده رابطه مثبت دارد. برآورده شدن این نیازها در دانش‌آموزان باعث می‌شود که آنها در فواصل زمانی آتی اهدافی را برای خود تعیین کنند که نقش مهمی در ایجاد انگیزه برای شرکت در فعالیت‌های کنونی آنها خواهد داشت.

یافته دیگر این پژوهش رابطه معنادار و مستقیم برآورده شدن نیازهای روانشناختی اساسی با امید بود. این یافته با نتایج پژوهش‌های (هوتینمی و همکاران، ۲۰۱۹ و اوزمان، ۲۰۱۳) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان چنین اذعان داشت که اگر نیازهای روانشناختی اساسی دانش‌آموزان برآورده شود، رفتار پراثرتری، تلاش، پشتکار و مشارکت آنها برانگیخته می‌شود و امید و اشتیاقشان افزایش می‌یابد. مطابق نظریه خودتعیین‌گری (دسی و ریان، ۲۰۰۰) تجربه احساس خودمختاری و ادراک شایستگی با امتیازهای تحصیلی بیشتر، تجربه آزادی در آغاز و ادامه رفتار و سپس به دنبال آن امیدواری بالاتر همراه است. در واقع پیامدهای وجودی مثبت دانش‌آموزان از جمله شادی، سلامت و امید متأثر از برآورده شدن نیازهای روانشناختی است.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین امید و روان‌درستی فاعلی ارتباط معنادار وجود دارد و داشتن امید با افزایش روان‌درستی فاعلی در دانش‌آموزان همراه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های حسنین و همکاران (۲۰۱۴)؛ گالانیا و همکاران (۲۰۱۵) و اسنایدر و تسوکاسا (۲۰۰۵) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان بیان نمود که امید به عنوان یک سازه شناختی - انگیزشی در تنظیم اهداف، تعیین و دستیابی به این اهداف و برنامه‌ریزی برای رسیدن به آنها و به دنبال آن رضایت‌مندی و نشاط و تجربه هیجان‌های مثبت نقش آفرینی می‌کند. بنابراین افراد امیدوار، فعالیت‌های فعلی خود را برای آینده بهتر و رضایت بیشتر، از همان ابتدا مشخص خواهند کرد و طبق برنامه‌ریزی دقیق به آن عمل می‌کنند (هاسمن و شل، ۲۰۰۸). دانش‌آموزان امیدوار، به جای تمرکز بر رویدادهای ناگوار، از آنها درس

تحصیل دهند. یافته‌های پژوهش حاضر صرفاً محدود به دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شهر خرم‌آباد بود که تعمیم آن به سایر پایه‌های تحصیلی، دانش‌آموزان پسر و شهرها، نیازمند مطالعاتی گسترده‌تر است.

منابع

بخشی‌پور رودسری، عباس و دژ کام، محمود (۱۳۸۴). تحلیل عاملی تأییدی مقیاس عاطفه مثبت و منفی. *مجله روانشناسی*، ۴(۳۶)، ۳۵۱-۳۶۵.

تقوایی‌نیا، علی (۱۳۹۱). *رابطه علی بین تنیدگی تحصیلی ادراک شده و بهزیستی ذهنی با میانجی‌گری حمایت اجتماعی ادراک شده و باورهای خودکارآمدی تحصیلی*. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز.

تقی‌لو، صادق و لطیفی، حمیده (۱۳۹۵). نقش واسطه‌ای امیدواری در رابطه بین چشم‌انداز زمان و آشفتگی روانشناختی. *مجله اندیشه و رفتار*، ۱۰، ۳۹-۸۷-۶۷.

مدحی، صغری و نجفی، محمود (۱۳۹۷). *رابطه روان‌درستی و امید با کیفیت زندگی و شاد زیستی در سالمندان*. *علوم روانشناختی*، ۱۷(۶۵)، ۹۴-۷۸.

Allemand, M., Hill, P. L., Ghaemmaghami, P., & Martin, M. (2012). Forgiveness and subjective well-being in adulthood: The moderating role of future time perspective. *Journal of Research in Personality*, 46, 32-39.

Baard, P. P., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2004). Intrinsic need satisfaction: A motivational basis of performance and well-being in two work settings. *Journal of Applied Social Psychology*, 34(10), 2045-2068.

Baily, T., Winnieeng, M.B., & Snyder, C.R. (2007). Hope and optimism as related to life satisfaction. *Journal of Positive Psychology*, 2(3), 168-175.

Baker, S.R. (2004). Intrinsic, extrinsic, and amotivational orientations: Their role in university adjustment, stress, well-being, and subsequent academic performance. *Current Psychology*, 23(3), 189-202.

Boniwell, I. Osin, E. Alex Linley, P. & Ivanchenko, G. V. (2014). A question of balance: Time perspective and well-being in British and Russian samples. *The Journal of Positive Psychology*, 5(1), 24-40.

Boshielo, N. E. (2002). *The impact of parental involvement on the future time perspective of the adolescent learner in Siyabuswa: A situational analysis* (Doctoral dissertation Pretoria): University of South Africa (UNISA).

Carreira, J. M. (2012). Motivational orientations and psychological needs in EFL learning among elementary school students in Japan. *System*, 40, 191-202.

(۲۰۱۳)، زیمباردو و همکاران (۲۰۱۲) و میگان و همکاران (۲۰۱۴) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان به نظریه خودتعیین‌گری استناد کرد که تأکید دارد نیازهای روانشناختی اساسی انرژی لازم را برای کمک به درگیری فعال با محیط و رشد سالم فراهم می‌کند (دسی و ریان، ۲۰۱۲). برآورده شدن این نیازها می‌تواند بسیاری از پیامدهای رفتاری، شناختی و عاطفی را پیش‌بینی کند. دانش‌آموزان برای عملکرد سالم، دست‌یابی به اهداف، رسیدن به مسیرهای مناسب و دریافت انرژی مثبت به امید نیاز دارند، همان‌طور که در نظریه خودتعیین‌گری نیاز به شایستگی وجود دارد. در واقع امیدواری بالاتر یک فرد به‌طور مثبت با روان‌درستی فاعلی، و شایستگی ادراک شده به‌طور منفی با نشانه‌های افسردگی و روان‌درستی فاعلی رابطه دارد (بیلی و همکاران، ۲۰۰۷). نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش دی بیلد و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که نیازهای روانشناختی اساسی از طریق چشم‌انداز آینده با روان‌درستی فاعلی رابطه دارد. برآورده شدن این نیازها منجر به به‌تصمیم‌گیری مستقل، عملکرد کارآمد، دست‌یابی به یک مسیر مشخص و تصور یک آینده مثبت و متعاقباً موجب عملکرد بهینه و روان‌درستی فاعلی در افراد می‌شود. یافته‌های پژوهش آلمند و همکاران (۲۰۱۲) نشان داد که چشم‌انداز آینده به صورت غیرمستقیم با روان‌درستی فاعلی رابطه دارد. افراد با چشم‌انداز آینده بالا تأخیر را تحمل می‌کنند و به وعده پاداش‌های آینده هدایت می‌شوند. این افراد کمتر تهاجمی، افسرده و مضطرب هستند و دید بهتری نسبت به آینده دارند. آنها تمایل دارند خلاق‌تر، شادتر، پر انرژی و سطحی بالاتر از اعتماد به نفس داشته باشند. در نهایت، این افراد دارای رفتارها، نگرش‌ها و ارزش‌های متفاوتی می‌باشند و روان‌درستی فاعلی بالایی دارند.

پژوهش حاضر به پیش‌بینی روان‌درستی فاعلی بر اساس نیازهای روانشناختی اساسی با در نظر گرفتن نقش میانجی امید و چشم‌انداز آینده پرداخت و نشان داد که نیازهای روانشناختی اساسی هم به صورت مستقیم و هم غیرمستقیم از طریق امید و چشم‌انداز آینده با روان‌درستی فاعلی رابطه دارد. هرچند که به نظر می‌رسد عوامل دیگری نیز در سطوح مختلف خانواده و جامعه بر روان‌درستی فاعلی دانش‌آموزان اثرگذارند که لزوم شناسایی و بررسی آنها در پژوهش‌های آتی ضروری است. پیشنهاد می‌شود که در مدارس برنامه‌هایی با محوریت روان‌درستی فاعلی برای دانش‌آموزان در نظر گرفته شود تا آنها احساس شادکامی کرده و با انگیزه و روحیه بالاتری ادامه

- Foye, C. (2017). The Relationship between size of living space and subjective well-being. *Journal of Happiness Study*, 18(2):427-61.
- Gagné, M., & Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26(4), 331-362.
- Gagne, M., Ryan, R.M., & Bargmann, K. (2003). Autonomy support and need satisfaction in the motivation and well-being of gymnasts. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 372-390.
- Galiana, L., Oliver, A., Sancho, p., & Tomas, J. M. (2015). Dimensionality and validation of the dispositional hope scale in a Spanish sample. *Social Indicators Research*, 120, 297-308.
- Gonzalez, T. R., Ehrenzweig, Y., Gracida, D. S., Hernandez, C. B., Mora, G. L., Martinez, A. G., & Larralde, C. (2014). Promotion of individual happiness and wellbeing of students by a positive education intervention. *Journal of Behavior, Health & Social*, 5(2), 79-102.
- Gonzlez-Carrasco, M., Casas, F, Malo, S, Vioas, F, Dinisman T(2017). Changes with age in subjective well-being through the adolescent years: Differences by gender. *Journal Happiness Study*, 18(1), 63-88.
- Hasnain, N., Wazid, S. W., & Hasan, Z. (2014). Optimism, hope, and happiness as correlates of psychological well-being among young adult assamese males and females. *Journal Of Humanities And Social Science*, 19(2), 44-51.
- Huhtiniemi, M., Sääkslahti, A., Watt, A., Jaakkola, T. (2019). Associations among basic Psychological Needs, Motivation and Enjoyment within Finnish physical education students. *Journal of Sports Science and Medicine*, 18, 239-247
- Husman, J., & Shell, D. F. (2008). Beliefs and perceptions about the future: A measurement of future time perspective. *Learning and Individual Differences*, 18(2). 166-175.
- King, L. A. (2008). Interventions for enhancing subjective well-being, In R. J. Larsen & M. Eid (Eds.), *The science of subjective well being* (pp. 431- 448), New York, The Guilford Press.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practices of structural equation modeling* (2nd Eds.). New York: Guilford.
- Lent, R. W. (2004). Toward a unifying theoretical and practical perspective on well-being and psychosocial research. *Journal of Counseling Psychology*, 51(4), 482-509.
- Linley, A. P, Maltby, J. Wood, A. P., Osborne, G., & Hurling, R. (2009). Measuring happiness: The higher order factor structure of subjective and psychological well-being measures. *Personality and Individual Differences*, 47, 878-884.
- McElheran, M., & Jesse J. N. (2013). Time Perspective, Well-being, and Hope. *Journal of Adolescence*, 34:751-757.
- Meagan, A., Ramsey, M.S., Amy, L., & Gentzler, Ph. D. (2014). Age differences in subjective well-being across adulthood: the roles of savoring and future
- Chen, K. C., & Jang, S.J. (2010). Motivation in online learning: Testing a model of self-determination theory. *Journal of Computers in Human Behavior*, 26, 741-752.
- Chirkov, V. I. & Ryan, R.M. (2001). Parent and teacher autonomy- support in Russian and US adolescents. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 32, 618-635.
- Coudin, G. & Lima, M. L. (2011). Being Well as Time Goes By: Future Time Perspective and Well-Being. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 11(2), 219-232.
- Davidson, P. M., Dracup, K., Phillips, J., Daly, J., & Padilla, G. (2007). Preparing for the Worst While Hoping for the Best. *Journal of Cardiovascular Nursing*, 22(3): 159-165.
- Davis, B. (2005). Mediators of relationship between hope and well-being in older adults. *Clinical Nursing Research*, 14(3), 253-272.
- Dawson, C., Veliziotis, M., & Hopkins, B. (2014). Temporary employment, job satisfaction and subjective well-being. *Economic and Industrial Democracy*, 38(1), 69-98.
- De Bilde, J., Vansteenkiste, M., & Lens, W. (2011). Understanding the association between future time perspective and self-regulated learning through the lens of self-determination theory. *Learning and Instruction*, 21, 332-344.
- Deci, E, Ryan, R (2000) the "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Desmyter, F., & De Raedt, R. (2012). The relationship between time perspective and subjective well-being of older adults. *Psychologica Belgica*, 52(1), 19-38.
- Diener, E., & Chan, M. Y. (2011). Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 3(1), 1-43.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75
- Diener, E., Heintzelman, S. J., Kushlev, K., Tay, L., Wirtz, D., Lutes, L. D., & Oishi, S. (2017). Findings all psychologists should know from the new science on subjective well-being. *Psychology/psychologie canadienne*, 58, 2, 87-104.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, (2017). Findings all psychologists should know from the new science on subjective well-being. *Canadian Psychology*, 70, 234-242
- Douma, L., Steverink, N., Hutter, I., & Meijering, L. (2017). Exploring subjective well-being in older age by using participant-generated word clouds. *Gerontologist*, 57(2), 229-39.
- Dwivedi, A., Rastog I, R. (2017). Future Time Perspective, Hope and Life Satisfaction: A Study on Emerging Adulthood. *Jindal Journal of Business Research*, 5(1), 17-25.

- fatalistic present and a more structured future: time perspective and well-being. *Peer Journal*, 2(10), 303-312.
- Snyder, C. R. & Tsukasa, K. (2005). The relationship between hope and subjective wellbeing: Reliability and validity of the dispositional hope scale, Japanese version *Japanese Journal of Psychology*, 76(3), 227-234
- Snyder, C. R., Hoza, B., Pelham, W. E., Rapoff, M., Ware, L., Danovsky, M., & Stahl, K. J. (1991). The development and validation of the Children's Hope Scale. *Journal of pediatric psychology*, 22(3), 399-421.
- Snyder, C. R., Lopez, S. J., Shorey, H. S., Rand, K. L., & Feldman, D. B. (2003). Hope theory, measurements, and applications to school psychology. *School psychology quarterly*, 18(2), 122-139.
- Snyder, C. R., Rand, K. L., & Sigmon, D. R. (2002). *Hope theory*. Handbook of positive psychology, 257-276.
- Uzman, E. (2014). Basic psychological needs and psychological health in teacher candidates. *Social Behavioral science*, 116, 3629-3635.
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070.
- Worrell, F. C., & Mello, Z. R. (2007). The Reliability and Validity of Zimbardo Time Perspective Inventory Scores in academically talented adolescents. *Educational and Psychological Measurement*, 67(3), 487-504.
- Worrell, F. C., McKay, M. T., & Andretta, J.R. (2015). Concurrent validity of Zimbardo Time Perspective Inventory profiles: A secondary analysis of data from the United Kingdom. *Journal of Adolescence*, 42, 128-139.
- Zhang, J. W., & Howell, R. T., & Stolarski, M. (2013). Comparing three methods to measure a balanced time perspective: The relationship between a balanced time perspective and subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 14, 169-184.
- Zimbardo, P. G., Sword, R., Sword, R. (2012). *The time cure: Overcoming PTSD with the new psychology of time perspective therapy*. San Francisco, CA: Wiley.
- Zimbardo, P.G., & Boyed, J.N. (1999). Putting Time in Perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1271-1288
- Zimbardo, P.G., & Boyed, J.N. (2008). *The time paradox: the new psychology of time that will change your life*. New York: Free Press.
- time perspective. *Aging and Human development*, 78(1), 3-22.
- Milfont, T. L., Andrade, P. R., Belo, R. P., & Pessoa, V. S. (2008). Testing zimbardo time perspective inventory in a Brazilian sample. *Inter-American journal of psychology*, 42(1), 49-58.
- Milyavskaya, M., & Koestner, R. (2011). Psychological needs, motivation, and well-being: A test of self-determination theory across multiple domains. *Personality and Individual Differences*, 50, 387-391.
- Miyamoto, J. (2013). The effect of self-determination on time perspective and child-care anxiety. *Research Psychology*, 84(2), 176-182
- Ng, J. Y. Y., Ntoumanis, N., Thegersen-Ntoumani, C., Deci, E. L., Ryan, R. M., & Williams, G. C. (2012). Self-determination theory applied to health contexts: a meta-analysis. *Perspectives on Psychological Science*, 7, 325-340
- Niemiec, C. P., & Ryan, R. M. (2009). Autonomy, competence, and relatedness in the classroom: Applying self-determination theory to educational practice. *Theory and Research in Education*, 7, 133-144.
- Patric, H., Knee, C.R., Canevello, A., & Lonsbary, C. (2007). The role of need relationship functioning and well-being: A self determination theory perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 434-457.
- Pavot, W., Diener, E., Colvin, C. R., & Sandvik, E. (1991). Further validation of the Satisfaction with Life Scale: Evidence for the cross-method convergence of well-being measures. *Journal of Personality Assessment*, 57, 149-161.
- Phan, H. P. (2013). Examination of self-efficacy and hope: a developmental approach using latent growth modeling. *The Journal of Educational Research*, 106(2), 93-104.
- Reeve, J.M. (2009). *Understanding motivation and emotion (5ed.)*. New York: Wiley.
- Roca, J. C., & Gagné, M. (2008). Understanding e-learning continuance intention in the workplace: A self-determination theory perspective. *Computers in Human Behavior*, 24(4), 1585-1604.
- Roy, M. M., Christenfeld, N. J. S., & McKenzie. C. R. M. (2005). Under estimation of future duration: Memory incorrectly used or memory bias? *Psychological Bulletin*, 131, 738-756.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (6), 1557-1586
- Ryan, R.M. and Deci, E.L. (2017). *Self-Determination theory. Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York, NY: Guilford Press.
- Sailer, U., Rosenberq, P., Nima, A. A., Gamble, A., Garlinq, T., Archer, T., & Garcia. (2014). A happier and less sinister past, a more hedonistic and less